

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยใช้ทิศทางการจัดการศึกษาว่า โรงเรียนจะต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน การบริหารโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ผ่านมายังขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและท้องถิ่น ทำให้การจัดการศึกษาไม่สัมพันธ์กับชุมชนเท่าที่ควร ถึงแม้ผู้บริหารโรงเรียนจะให้ความสำคัญกับการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่ในทางปฏิบัติยังทำได้น้อย ส่วนมากจะให้บริการชุมชนในด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่การให้ความรู้และการนำแหล่งทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนยังทำได้ไม่มากนัก (อุเทน จิตต์สำรวย, 2541) ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ระบุเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษา คือ ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ สถาบันทางสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถือเป็นงานหลักประการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2526, หน้า 178)

อย่างไรก็ตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่อยู่ในชนบท การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชน จึงเป็นการมองข้ามทรัพยากรที่จะอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของสถานศึกษาได้ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่ยากและสำคัญยิ่งงานหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติให้สำเร็จ

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เข้าใจหลักการและบทบาทของโรงเรียนกับชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร (สมยศ ยิ่งยงเมธี, 2550)

ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายและกระตุ้นให้ครูตลอดจนบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ความสนใจและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องครอบคลุมงาน 5 ด้าน คือ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น และการขอรับการสนับสนุนจากชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือหน่วยงานภายนอก แต่พบว่ามีปัญหาในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ปัญหาจากการบริหารโครงการต่าง ๆ ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ที่ขัดแย้งปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีพื้นที่บริการครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอชาติตระการ และอำเภอนครไทย ซึ่งแต่ละอำเภอมียุทธศาสตร์ที่เป็นภูเขาสองและบางแห่งตั้งอยู่ในหุบเขาและเส้นทางคมนาคมไม่สะดวก การติดต่อประสานงานและการบริหารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งจากสภาพบริบทข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างถูกต้องและ เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ด้วย

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ตามทฤษฎีของครูและผู้อุปการของนักเรียน

2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ตามทฤษฎีของครูและผู้อุปการของนักเรียน จำแนกตามสถานภาพโดยตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการศึกษาค้นคว้าจะทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงาน ระดับการปฏิบัติงานและเป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ต่อสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางอบรมผู้บริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต่อไป

สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า

1. ผู้เกี่ยวข้องที่มีสถานภาพโดยตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแตกต่างกัน

2. โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ครูและผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ประกอบด้วย ครู จำนวน 1,606 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 24,025 คน รวมทั้งสิ้น 25,361 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า กำหนดขนาดโดยตาราง Krejcie and Morgan (อ้างอิงใน สิทธิ ธีรธรรม, 2542, หน้า 283) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 689 คน ประกอบด้วย ครู จำนวน 311 คน และผู้ปกครองนักเรียน 378 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพโดยตำแหน่ง

- 1) ครู
- 2) ผู้ปกครองนักเรียน

3.1.2 ขนาดของโรงเรียน

- 1) โรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) โรงเรียนขนาดกลาง
- 3) โรงเรียนขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 สภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- 1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- 2) การให้บริการชุมชน
- 3) การสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- 4) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและ

หน่วยงานอื่น

- 5) การขอรับการสนับสนุนจากชมรม สมาคม มูลนิธิฯ หรือหน่วยงาน

ภายนอก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านงานการสนับสนุนและการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น และด้านการขอรับการสนับสนุนจากชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือหน่วยงานภายนอก ซึ่งศึกษาจากทรรศนะของครูและผู้ปกครองนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3
2. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน หมายถึง การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ ทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน รวมทั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้สถานศึกษาปฏิบัติงานได้ด้วยความสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น
3. การให้บริการแก่ชุมชน หมายถึง การให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ตามกำลัง และความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น ข่าวสาร ความรู้ทางวิชาการ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ การบริการสนามกีฬา สนามอเนกประสงค์ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ
4. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ได้แก่ การเยี่ยมพบปะผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมกีฬา การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การให้บริการด้านวิชาการ การเป็นวิทยากร ในการฝึกอบรมและการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น
5. การสนับสนุน และใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินงานในการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน และเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน รวมทั้งให้การเผยแพร่ภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เป็นที่รู้จักและก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป
6. การขอรับการสนับสนุนจากชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือหน่วยงานภายนอก หมายถึง การบริหารจัดการของโรงเรียน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือหน่วยงานภายนอก โดยจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุน การจัดกิจกรรมระดมทรัพยากรจากภายนอก

การประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภายนอก และการกระตุ้นให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
แสวงหาการสนับสนุนช่วยเหลือจากชมรม สมาคม มูลนิธิฯ หรือหน่วยงานภายนอก

7. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรอง
ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พิษณุโลก เขต 3

8. ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคน ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน มีพื้นที่อ้างอิงได้
มีการทำกิจกรรม ติดต่อสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ประจำถิ่น มีความผูกพันอยู่กับพื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันและอยู่ในเขตพื้นที่
บริการของโรงเรียน ชุมชนเหล่านี้จะประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่มารวมกันอยู่ ถือว่า
เป็นฐานทางวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงของท้องถิ่น ดังนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องเชื่อมต่อ
และส่งเสริมซึ่งกันและกัน

9. สถานภาพโดยตำแหน่ง หมายถึง บุคคลที่ดำรงสถานภาพอยู่ในตำแหน่งนั้น โดย
จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

9.1 ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการ
ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

9.2 ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูและรับผิดชอบในเรื่อง
การศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติต่าง ๆ โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดหรือให้
การอุปการะเสมือนบุพการีให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

10. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ความเล็กใหญ่ของโรงเรียน จำแนกออกได้เป็น 3 ขนาด
ได้แก่

10.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน

10.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน

10.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คน ขึ้นไป